IX. Senamiesčiai
Old Towns

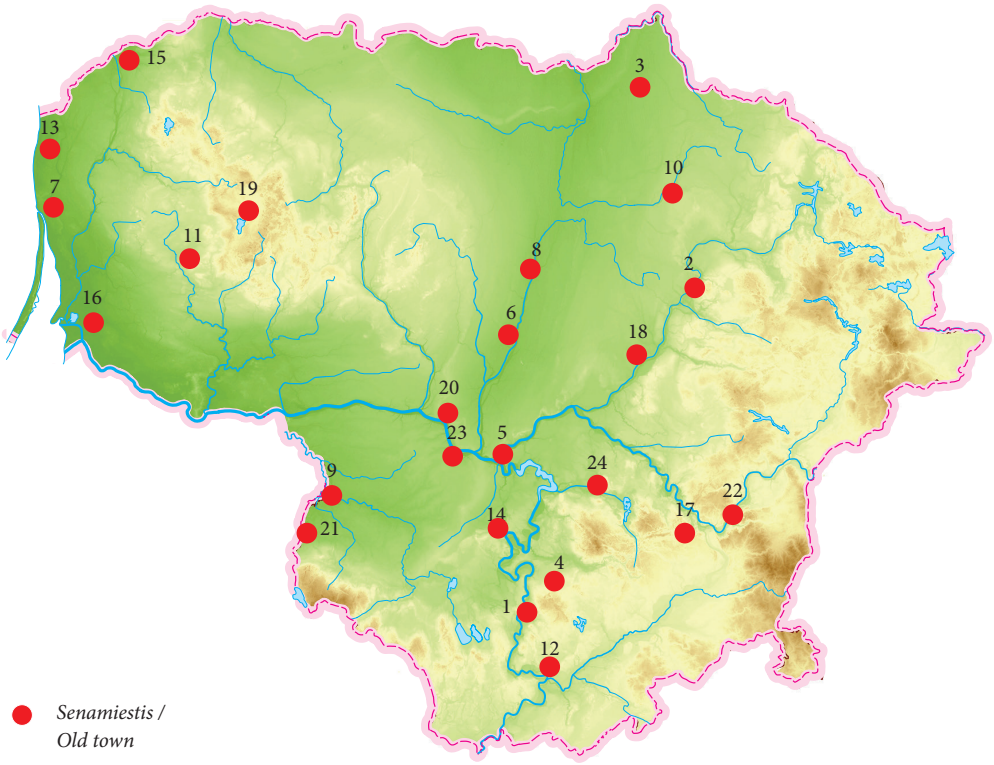

● *Senamiestis / Old town*

1. *Alytus*
2. *Anykščiai*
3. *Biržai*
4. *Butrimonys*
5. *Kaunas*
6. *Kėdainiai*
7. *Klaipėda*
8. *Krekenava*
9. *Kudirkos Naumiestis*
10. *Kupiškis*
11. *Kvėdarna*
12. *Merkinė*
13. *Palanga*
14. *Prienai (žr. XV)*
15. *Skuodas (žr. XV)*
16. *Šilutė*
17. *Trakai*
18. *Ukmergė*
19. *Varniia*
20. *Vilkija*
21. *Virbalis*
22. *Vilnius (ir VIII, X)*
23. *Zapyškis (žr. VIII)*
24. *Žiežmariai*

ALYTUS

Tomas Ivanauskas

Merkinės gatvė 5A

2018 m. Alytaus senojo miesto vietos (UK 33722) teritorijoje, privačiame sklype Merkinės g. 5A, atlikti detalieji tyrimai projektuojamo dujotiekio įvado vietoje. Buvo ištirta viena perkasa, iš viso – 4,7 m^2 dydžio plotas.

Alytaus miesto pavadinimas pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose paminėtas 1377 m. Vygando Marburgiečio kronikoje. Ant Alytaus piliakalnio stovėjusi medinė pilis pirmą kartą paminėta 1384 m. Ši pilis kartu su Merkinės, Nemunaičio, Punios, Birštono, Darsūniškio ir Kauno pilimis sudarė gynybinę sistemą nuo kryžiuočiu puolimo. 1387 m. Jogailos išduotoje privilegijoje Skirgailai Alytus vadinamas miesteliu. Po Žalgirio mūšio sumažėjus kryžiuočių grėsmei, Alytaus piliakalnis neteko gynybinės reikšmės, o šalia papilio buvęs miestelis ėmė augti. Pradėjus įsisavinti Užnemunę, miestelis pradėjo kurtis ir kairiajame krante. Taip pat miesto plėtimąsi veikė du Alytaus dvarai, stovėję dešiniajame ir kairiajame Nemuno krantuose. Po trečiojo ATR padalijimo 1795 m., Nemunu išvedus sieną tarp Rusijos ir Prūsijos, Alytų pasidalijo dvi valstybės. Pirmasis Alytus priklausė Rusijos imperijai, kairioji miesto dalis (antrasis Alytus) atiteko Prūsijos karalystei, vėliau Napoleono įkurtai Varšuvos kunigaikštystei, kuri ilgainiui autonomijos teisėmis įtraukta į Rusijos imperiją. Alytaus miestas sujungtas tik 1915 m.

2017 m. sklype atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai, kurių metu ištirtame 1x1 m dydžio šurfe aptikta XVII–XVIII a. datuojamų radinių (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 697).

2018 m. vykdytų detaliųjų archeologinių tyrimų metu po velėna aptikti technogeniniai sluoksniai: XX a. piltinės kilmės perkastas humusingo rudo smėlio sluoksnis, po kuriuo rastas pilkas dulkingas smėlis su pavieniais XIX–XX a. radiniais ir keliais XVII–XVIII a. buitinės keramikos fragmentais. Po šiais sluoksniais 40–60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktas ir ištirtas 30–35 cm storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVI–XVIII a. (1 pav.).

1 pav. Perkasos PV dalyje aptiktas kultūrinis sluoksnis ir inžinerinės trasos perkasimas. M. Barinovos-Ivanauskienės nuotr.

Fig. 1. The cultural layer in the SW part of the trench and a previous service trench for a pipe.

2 pav. Perkasoje rastos buitinės keramikos šukės. T. Ivanausko nuotr.

Fig. 2. Household pottery sherds from the trench.

5 m ilgio įvado vietoje rastas išlikęs apie 3,4 m ilgio nesuardyto kultūrinio sluoksnio horizontas, buvęs virš natūralios kilmės gelsvo smėlio, kuris fiksuotas perkasoje į ŠR nuo 2017 m. tirto šurfo, t. y. sklypo P dalyje, arčiau Merkinės gatvės. Kultūrinis sluoksnis šalia esamo gyvenamojo namo buvo suardytas anksčiau įrengtų inžinerinių tinklų, suardytame kultūriniame sluoksnyje aptikta XVI–XVII a. buitinės keramikos šukių, 2 iš jų galimai datuojamos XV a.

Tyrimų metu surasti ir inventorizuoti 145 radiniai. Didžiąją kolekcijos dalį sudarė buitinės keramikos šukės, taip pat 2 stiklinių butelių dalys, 1 koklio fragmentas. Inventorizuota žiesta ir apžiesta buitinė keramika su grūsto akmens priemaišomis. 98 indų fragmentai neglazūruoti, dekoruoti horizontaliųjų linijų ornamentu, vienas fragmentas – bangele. 44 fragmentai buvo dengti ruda ar žalia glazūra (dažniausiai tik vidinėje pusėje) (2 pav.). Radiniai perduoti AKM.

Merkinės St. 5A

In 2018, an excavation was conducted (one 4.7 m^2 trench) on Merkines St. 5A, Alytus Old Town. A 16th–18th-century, 30–35 cm thick cultural layer (Fig. 1) was found at a depth of 40–60 cm. A total of 145 finds were collected, including 142 potsherds, 2 glass bottle fragments, and 1 stove tile. 98 sherds were unglazed, 44 had green on brown glaze. Most of the documented finds can be dated to 16th–18th centuries, 2 pottery fragments to the 15th century (Fig. 2).

Algirdas Kalinauskas,
Ignas Sadauskas

Merkinės gatvė 17A

2018 m. liepos mėnesį atlikti detalieji tyrimai sklype Merkinės g. 17A, Alytuje, suprojektuotos dujotiekio trasos tiesimo vietoje. Tirta vieta patenka į Alytaus senojo miesto vietos (UK 33722) teritoriją.

1387 m. LDK dokumentuose Alytus jau minimas kaip miestelis. XV a. Alytuje jau galėjo pradėti formuotis radialinis miesto planas, kurį sudarė keliai į Punią, Vilnių ir Merkinę bei jų susikirtime atsiradusi turgaus aikštė. Nuo XV a.

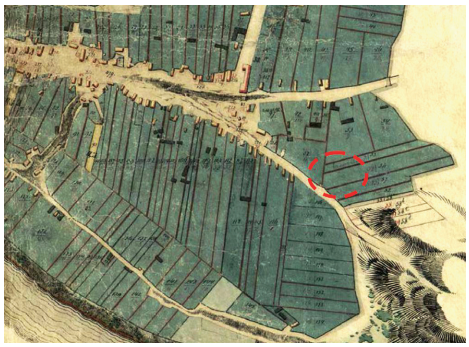

1 pav. Raudonai pažymėta apytikslė tirto sklypo lokalizacija XIX a. II pusės Alytaus miesto detaliajame plane (Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 526, ap. 8, b. 991)

Fig. 1. The approximate location of the investigated plot, marked in red, in a detailed plan of Alytus in the second half of the 19th century.